

ЛІТЕРАТУРА:

1. «Тернопільводпроект», шифр 760: Водозабір №1 м.Тернополя, Оцінка впливу на навколишнє середовище, робочий проект, книга 1 – пояснювальна записка, 2001. – 40 с.
2. «Тернопільводпроект», шифр 791: Водозабір №2 «Верхньо-Івачівський», Оцінка впливу на навколишнє середовище, матеріали ОВНС, книга 1 – пояснювальна записка, 2002. – 36 с.

Бабін О.

Науковий керівник – Дударчук К.Д.

РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНЕ ГОСПОДАРСТВО ПОЛІССЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

На сучасному етапі туристична галузь господарства може стати однією із пріоритетних у країні, особливо в багатих на туристичний потенціал регіонах. Одним із таких регіонів є Українське Полісся. Зважаючи на наявність у цьому регіоні багатих природних та історико-культурних ресурсів, вивчення розвитку туристичної галузі на його території є актуальним сьогодні.

Поліський регіон у складі Волинської, Житомирської, Рівненської, Київської та Чернігівської областей характеризується наявністю потужного рекреаційно-ресурсного потенціалу і досить сприятливих умов для розвитку на цих територіях рекреаційної і туристичної діяльності. Проте, рівень використання рекреаційних ресурсів становить лише 9%, при середньому в країні 14,4%, а рекреаційне господарство регіону характеризується низьким рівнем розвитку[7,с.133].

Затяжний період руйнації старого типу економічних відносин та розбудови нових, що співпав із процесами становлення державності, супроводжувався кризовими явищами в економіці країни та регіону, що негативно позначилось на розвиткові рекреаційної сфери.

Наслідки кризових явищ в економіці позначились на роботі закладів розміщення і харчування, а також будинків та пансіонатів відпочинку. Кількість останніх скоротилась удвічі, готелів та інших закладів розміщення - в 1,1 раза, об'єктів ресторанного господарства - в 1,3 рази. Відповідного скорочення зазнала і кількість місць у даних закладах, а відтак знизилась показник безпеки населення місцями у рекреаційних закладах: якщо на кожні 10000 осіб населення Полісся у 2000 р. припадало приблизно по 1 місцю у будинках та пансіонатах відпочинку, 20 місць у готелях та 576 місць у закладах громадського харчування, то у 2011 році показники становили відповідно 0,4, 17,7 та 445 місць.

В загальноукраїнському рейтингу за забезпеченістю населення місцями в будинках відпочинку Полісся займає сьоме місце, в готелях - п'яте, у закладах ресторанного господарства - перше, хоча абсолютні показники невисокі.

Невідповідність готельних послуг світовим стандартам, низький рівень платоспроможності вітчизняного споживача, незначні обсяги туристичних потоків, спрямованих в регіон, ці та інші чинники зумовлюють далеко не повне використання потенціалу готельного господарства у Поліссі. Коефіцієнт використання місткості підприємств готельного господарства в регіоні коливається від 0,23 на Житомирщині, до 0,38 на Чернігівщині[10,с.455]. Щодо комфортності умов проживання у готелях, яка оцінювалась за рівнем їх забезпеченості структурними підрозділами сфери сервісу (автостоянками, ресторанами, кафе, барами тощо), Поліський регіон займає шосте місце в Україні, випереджаючи лише Донецький і Подільський регіони.

На Поліссі розташовано 2163 дитячі оздоровчі табори, з яких 50 - заміських. Причому їх кількість постійно збільшується внаслідок відновлення практики відкриття при школах літніх оздоровчих майданчиків, розрахованих на оздоровлення невеликої кількості дітей. Так, за період з 2000 по 2003 р. кількість дитячих оздоровчих таборів зросла у 4,4 рази, а за наступні два роки ще у 1,8 разів. У той же час кількість місць у них за перший період зменшилась на 476 одиниць, а з 2003 по 2005 збільшилась 1,3 рази. За кількістю місць у дитячих оздоровчих таборах Полісся займає сьоме (передостаннє) місце[10,с.460].

Серед туристів регіону найбільшою популярністю користувались подорожі з метою розваг і відпочинку 57,8%, на другому місці - службові і ділові поїздки 25,5%. З метою лікування подорожувало 3,5% туристів[5,с.96].

Незначні обсяги туристичної і рекреаційної діяльності в регіоні зумовлюють низький рівень участі Полісся у створенні прибутку в цій галузі. Так, на частку Полісся в обсягу послуг,

на даних українськими готелями та іншими місцями коротко термінового розміщення припадає 2,4%, турагентствами 1,0%. Внесок регіону у галузівідпочинку і розваг становить 2,8% .

Нинішній фінансово-економічний стан більшості санаторно-курортних закладів регіону можна розцінювати як критичний. Дане твердження можна проілюструвати відповідними показниками, які характеризують діяльність окремих санаторіїв, які функціонують в Чернігівській області: санаторію "Десна", що знаходиться у 35 км від м. Чернігів поблизу с. Ладинка, та санаторію "Остреч", котрий функціонує в одному з райцентрів області - м.Мена. Вигідне географічне положення (близькість до обласного центру, магістралей"Київ - Санкт-Петербург" та ділянки "Щорс–Бахмач"Південно-Західної залізниці), родовища хлоридно-натрієвої мінеральної води, мальовничі ландшафти - ці та інші чинники зробили санаторії одними із кращих в Радянському Союзі, в яких оздоровлювались колгоспники з інших регіонів України, Росії, Молдавії, Білорусії та закавказьких республік. Після 1986 р. заклади працювали як реабілітаційні центри для ліквідаторів аварії на ЧАЕС та населення, потерпілого від її наслідків.

Природними особливостями Полісся, які необхідно враховувати під час розвитку тут рекреації і туризму, слід назвати переважання низовинного рельєфу, густу річкову мережу, широкі річкові долини, заболочення, моренні гряди, еолові форми рельєфу, високу лісистість території з переважанням соснових лісів.

У цілому, ландшафти Полісся характеризуються гармонійним поєднанням соснових і сосново-дубових високофітонцидних лісів з багатими різнотравними луками. Тут безліч природних і штучних водойм, розмаїтий не лише рослинний, а й тваринний світ.

Викликає зацікавленість Полісся і в історичному, етнографічному та архітектурному аспектах.

Місцями лісистість Полісся досягає і навіть перевищує 60 %. Основними деревними породами є сосна, дуб, береза, липа, граб і клен. До 10% території району займають лучні ландшафти, серед яких переважають різнотравно-злакові угруповання. Українське Полісся в ландшафтному плані поділяється на п'ять фізико-географічних областей: Волинське Полісся, Житомирське Полісся, Київське Полісся, Чернігівське Полісся, Новгород-Сіверське Полісся.

Нині найбільш рекреаційно освоєним є Волинське Полісся, яке найменше постраждало від Чорнобильської катастрофи. Унікальні у світі Шацькі озера з їх природним національним парком, озера Біле, Нобель та інші, знаменита Надслучанська Швейцарія тощо є природною базою цього району. Тут також розміщені старовинні замки й монастирі. Це Волинь, яка разом з Галичиною, Карпатами і Київщиною з давнини є серцем України[2,с.251].

Тріщинуваті крейдові і гіпсові породи є на Волинському Поліссі основою для розвитку карстових процесів. Карстові печери тут практично зовсім не досліджені і з рекреаційною метою не використовуються.

ЖитомирськеПоліссяхарактеризуєтьсяпідвищенимрозчленованимрельєфом і значно меншою заболоченістю. Тут розташований відомий Словечансько-Овруцький кряж з його численними природними феноменами і загадками, що може бути ядром рекреаційно-туристичного господарства Полісся. Житомирське Полісся виявилось дуже забрудненим після Чорнобильської катастрофи. Разом з тим тваринний і рослинний світ тут існує в екстремальних умовах, а в багатьох місцях абсолютно без втручання людей, які покинули ці території. Така фізико-географічна область надзвичайно перспективна для розвитку пізнавального та екстремального видів туризму.

Київське Полісся є низовинною рівниною з переважанням моренно-зандрових, субборових і борових терасових ландшафтів. Це радіаційно найзабрудніша частина України з відомою на весь світ Чорнобильською зоною. Київське Полісся перспективне для розвитку міжнародного пізнавального, екстремального туризму і грального бізнесу.

Чернігівське Полісся з чудовою Десною і Сеймом характеризується чергуванням типово поліських ландшафтів з лісостеповими. Дуже перспективні в однівиди туризму.

Новгород-Сіверське Полісся характеризується підвищеним рельєфом, розвитком його ерозійних форм, карстових процесів. Перспективне для пізнавального туризму, водних його видів, а також зимових мандрівок на лижах[2,с.124].

У цілому, Полісся надзвичайно придатне для створення на базілісо-річково-озерно-болотнихкомплексівпотужнихміжнароднихмисливськихгосподарств. Різноманіття природи та

особливості архітектури цілком придатні для розвитку пізнавального туризму, як для дорослих так і для дітей.

Поліські жителі мають непогані шанси збільшити свої прибутки завдяки прийому та обслуговуванню у власних садибах міських жителів, що приїжджають на відпочинок у сільську місцевість на короткий або більш тривалий період. По-перше, завдяки майже не існуючій конкуренції, по-друге, чудовим природним ландшафтам та давнім сільськогосподарським традиціям, що склались в регіоні, по-третє, відсутністю необхідності великих капіталовкладень у започаткування цього бізнесу. Використовуючи наявні можливості, вони можуть перетворити свої оселі та інші господарські будівлі на будиночки для прийому гостей, які воліють відпочивати на селі, та пропонувати відвідувачам затишну, гостинну атмосферу, свіже повітря та пізнавальні інтерактивні екскурсії, що дають городянам можливість побачити, звідки і як дістається їжа до столу та прийняти участь у цьому процесі: подоїти корову, зібрати овочі, по скирдувати сіно, назбирати ягід, покататись верхи на конях, порибалити тощо[5,с.325].

Для розвитку екотуризму на Поліссі є усі необхідні передумови: наявність об'єктів природно-заповідного фонду, строкатість ландшафтів регіону, багатий видовий склад флори та фауни, наявність унікальних архітектурних, археологічних та культурних пам'яток, оригінальні народні промисли, наявність районів давнього сільськогосподарського освоєння з усталеними землеробськими звичаями, наявність об'єктів готового житлового фонду у вигляді покинутих помешкань у так званих "неперспективних" селах тощо.

Ще одним видом рекреаційної діяльності, організація якого можлива на Поліссі, є релігійний туризм, що має на меті відвідування релігійних святинь (храмів, монастирів, святилиць) та місць, пов'язаних з діяльністю релігійних діячів. І може бути як паломництвом, частиною духовного життя віруючих людей, так і подорожжю світських осіб з метою ознайомлення із релігійними спорудами як частиною історичного спадку території.

Окрім розвитку альтернативних видів туризму на Поліссі можливі декілька ідей щодо надання нових рекреаційних послуг в регіоні, такі як:

- розвиток сімейного відпочинку (Шацькі озера, береги річок Горинь, Случ, Тетерів, Десна, Снов, Сейм, лісових озер);
- організація санаторно-курортного відпочинку для вагітних жінок із забезпеченням кваліфікованого медичного нагляду, збалансованого харчування, лікувальної фізкультури і т.ін. (екологічно чисті території Полісся);
- організація молодіжних таборів (на екологічно чистих територіях) і таборів сімейного відпочинку (приміські рекреаційні смуги);
- розвиток рекреаційної інфраструктури вздовж транспортних коридорів, що проходять територією Полісся (№3 - Берлін - Дрезден - Львів - Київ, який проходить через Рівне та Житомир; №9 - Гельсінкі - Санкт-Петербург - Москва - Київ - Одеса - Димитровград - Александрополіс, який проходить по території Чернігівської області; а також коридор Балтійське море - Чорне море, який перетинає територію Волинської і Рівненської областей);
- відкриття кафе при літературно-меморіальних, історико-етнографічних та краєзнавчих музеях із використанням їх тематичного напрямку, особливостей місцевої кухні і т.п.;
- організація театралізованих дійств, що відображають давні події або обряди та звичаї, у палацово-паркових комплексах і музеях;
- розвиток екстремального туризму, що, в принципі вже відбувається у зоні відчуження.

Ці та інші ідеї можна втілити в життя за допомогою використання різноманітних рекреаційних ресурсів, залучення у процес виробництва рекреаційних послуг, рекреаційних ресурсів та пошуку нових груп потенційних споживачів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бейдик О.О. Словник-довідник з географії туризму, рекреалогії та рекреаційної географії. - К.: Палітра, 1997. - 130с.
2. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристичні ресурси України. - К.: Київський університет, 2001. - 395 с.
3. Ван Ціншен, Топчів О.Г. Теоретичні та методичні аспекти рекреаційної географії: сучасний підхід. // Український географічний журнал. - 2003. - №1. - С.45-49.
4. Географічна енциклопедія України: В 3 т. - К.: Українська Радянська Енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1990.

5. Гудзь П.В. Економічні проблеми розвитку курортно-рекреаційних територій. - Донецьк: Юго-Восток ЛТД, 2001. - 269с.
6. Крачило М.П. Географія туризму. - К.: Вища школа, 1987. - 208с.
7. Паламарчук М.М., Паламарчук О.М. Економічна і соціальна географія України з основами теорії. - К.: Знання, 1998. - 416с.
8. Попович С.І. Туристично-екскурсійні ресурси України. - К., 1996. - 265с.
9. Природно-заповідний фонд Волинської області. /М.Химин, В.Тутейко, О.Грицай та ін. - Луцьк: Ініціал, 1999. - 48с.
10. Статистичний щорічник України за 2013 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm.

Бойко К.

Науковий керівник – доц. Питуляк М. Р.

АНТРОПОГЕННІ ЛАНДШАФТИ ЗОЛОЧІВСЬКОГО РАЙОНУ

Актуальність дослідження. До початку ХХІ ст. людство перетворилося на потужну техногенну силу. Інтенсивний антропогенний вплив призводить до змін не лише в окремих природних комплексах, а й до значних змін природних ландшафтів у цілому.

Для України, як і для всього світу, ця проблема особливо актуально, адже майже не залишилось куточка природи, якого не торкнулась рука людини. Більшість теперішніх ландшафтів, що оточують нас – це результат діяльності людей. Також на сьогоднішній день постає потреба розмежування тобто класифікація різних антропогенних ландшафтів, причин та умов їх формування і функціонування. Наприклад, активно впливаючи на земельні ресурси, розорюючи ґрунти, людина сприяла утворенню сільськогосподарських ландшафтів. Вони формуються і розвиваються під впливом людини, але функціонують за природними закономірностями.

На сьогоднішній день немає в Україні комплексної характеристики антропогенних ландшафтів окремих областей, а тим більше районів. А це є великим недоліком, адже неможна визначити антропогенне навантаження тої чи іншої території, щоб спрогнозувати наше майбутнє. Отже, значне поширення різних класів антропогенних ландшафтів на території Золочівського району і глибина перетворення природи в ньому обумовлює актуальність дослідження.

Об'єкт дослідження: антропогенні ландшафти Золочівського району Львівської області.

Предмет дослідження: закономірності розвитку, поширення та функціонування різних видів антропогенних ландшафтів.

Мета дослідження: зібрати та систематизувати відомості про дослідження антропогенних ландшафтів на території України і, зокрема, Золочівського району, дослідити чинники їх формування, проаналізувати їх сучасний стан та перспективи подальшого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною базою вивчення антропогенної трансформації геосистем є концепція антропогенних модифікацій природних ландшафтів А.Г. Ісаченка, теорія антропогенного ландшафтознавства, розроблена в працях Ф.М. Мількова, В.І. Федотова, Г.І. Денисика. Основні положення ландшафтної екології розроблені М.Д. Гродзинським. Проблемам класифікації антропогенних ландшафтів привчені праці Л.І. Куракової, Ф. М. Мількова, Л. І. Воропай. Дослідженням антропогенних ландшафтів та їх класифікації на території України присвячено багато праць Г.І.Денисика, а саме – «Антропогенні ландшафти Правобережної України».

Виклад основного матеріалу. *Антропогенний ландшафт* – це ландшафт або природний комплекс, в якому докорінних змін зазнав хоча б один з природних компонентів [2].

Класифікацій антропогенних ландшафтів є багато. Їх огляд і критичний аналіз зроблено в публікаціях С.В. Калесника, Ф.М. Мількова, А.Г. Ісаченка, В.С. Жекуліна, В.М. Пашенка.

Класифікація антропогенних ландшафтів «означає поділ їх на групи за якоюсь ознакою – або найбільш суттєвою в самій структурі комплексу, або важливою для потреб практики». Таких класифікацій може бути багато. Ф.М. Мільков наводить шість класифікацій антропогенних ландшафтів, В.С. Жекулін – чотири тощо. Найбільше використовують класифікації антропогенних ландшафтів за їх змістом і за генезисом.